

13 atvejis

Dėmesio deficito ir hiperaktyvumo sutrikimas (ADHD) yra neurologinis raidos sutrikimas, kuriam būdingas pernelyg didelė dėmesio stoka, hiperaktyvumas ir itin dažnas impulsyvumas, kuris pasireiškia įvairiomis aplinkybėmis ir neatitinka amžiaus. ADHD simptomai atsiranda dėl vykdomosios funkcijos sutrikimų, o emocinės reguliacijos sutrikimai dažnai laikomi pagrindiniu simptomu. Vaikų dėmesio sutelkimo problemos gali lemti prastus rezultatus mokykloje.

- **Atvejo aprašymas:** Aktyvus 8 metų berniukas mėgsta bėgioti koridoriais su draugais ir vienas, tačiau nenoriai užsiima ramesne veikla, nes yra labai išsiblaškęs ir reaguoja į pašalinius garsus. Per pamokas jis paprastai nori kalbėti ne apie pamokos medžiagą ir sunkiai sutelkia dėmesį į tikslingą veiklą. Į pamokas jis atsineša žaislų, kad galėtų žaisti ir atkreipti į save dėmesį. Susidūręs su sunkumais, jis mėgsta rodyti bejėgiškumo jausmą, kad jam per sunku, kad turi per daug rašyti ar skaityti per ilgus tekstus ir pan. Tokiu atveju naudinga turėti pagalbinių priemonių, pavyzdžiui, kauliuką, kurį mesdamas jis nusprendžia, kiek sakinių turi perskaityti ar parašyti savo ranka.
- **Raktiniai žodžiai:** hiperaktyvumas, dėmesio sutrikimai.

1 priemonė

1. **Pavadinimas:** AAD sergančių mokinių atpažinimas
2. **Priemonės aprašymas:** naudodamiesi šia priemone galite surinkti informaciją apie mokinio elgesį ir nustatyti problemas, dėl kurių kyla mokymosi sunkumų.
3. **Instrukcijos:** pažymėkite stebimo mokinio elgesio bruožus (Taip / Ne).

Funkcijos	Taip	Ne
Sunku sėdėti vienoje vietoje, mokinys svyruoja ant kėdės		
Mokiniui greitai nusibosta užsiėmimais		
Išbląškytas dėmesys		
Bendras neramumas		
Nerimas		
Galimas atminties sutrikimas		
Dažni ir intensyvūs emociniai svyravimai		
Sunkumai vykdant instrukcijas		
Maža tolerancija žmonėms, situacijoms		
Mokinys negirdi arba atrodo, kad nesiklauso		
Dažnai skubama atsakyti į klausimus, nors klausimas dar nebuvo užduotas.		
Silpni veiksmų planavimo įgūdžiai		
Nekantrumas		
Greitai supyksta, praranda nuovoką		
Sunkumai atliekant užduotis		
Mokinys kalba greitai, nesustodamas, jį sunku pertraukti		
Emocijų protrūkiai		
Nestabilūs emociniai santykiai		

Dažnai užsiima fiziškai pavojinga veikla, neatsižvelgdamas į pasekmes.		
linkęs pamesti / pasidėti asmeninius daiktus / mokymosi priemonės		
Sunku gauti eilę žaidimams ir pan.		
Sunkumai susikaupti atliekant tam tikras užduotis ar žaidžiant žaidimus		

- Rezultatų interpretavimas:** jei tik kelis teiginius (nuo 1 iki 7) pažymėjote „**Taip**“, verta pasikalbėti su mokinio tėvais ir toliau stebėti mokinį. Jei stulpelyje „**Taip**“ pažymėjote daugiau nei 7 teiginius, kreipkitės į specialistą, įtraukite mokinio tėvus ir aptarkite mokinio elgesį bei sunkumus. Čia labai svarbus komandinis darbas.
- Raktiniai žodžiai:** hiperaktyvumas, emocijos, planavimo įgūdžiai, išsiblaškytas, koncentracija.
- Nuorodos, kuriose pateikiama daugiau informacijos:**
<http://www.bendraamziai.lt/?Page=109&Vp=315&lang=>
<https://www.bernardinai.lt/2014-10-23-hiperaktyvus-vaikas-mokykloje-kaip-elgtis-tevams-ir-mokytojams/>

2 priemonė

- Pavadinimas:** testas „Namas-medis-žmogus“ („House-tree-person“ test)
- Priemonės aprašymas:** „Namas-medis-žmogus“ testas (HTP) yra projekcinis testas, skirtas įvairiems asmenybės aspektams matuoti. Testo dalyvių prašoma nupiešti namą, medį ir žmogų. Interpretuojant šiuos piešinius sudaromas asmens kognityvinio, emocinio ir socialinio funkcionavimo vaizdas. Testą naudoja klinikiniai psichologai, ergoterapeutai ir pedagogai. Jis taip pat naudojamas kaip asmenybės ir intelekto testų, įskaitant Rorschach, TAT ir WAIS, serijos dalis. Be to, HTP testas yra veiksminga priemonė vertinant šizofrenija sergančių pacientų smegenų pažeidimus.
- Metodika:** namo ir medžio žmogaus testas vidutiniškai trunka 150 minučių. Terapeutai (mokytojas) gali rinktis vieno etapo testą, kai piešiama pieštuku arba kreidelėmis, ir dviejų etapų testą, kai pirmajame etape naudojamos kreidelės, o antrajame – pieštukas. Kiekvieną etapą sudaro dvi dalys, kai po pirmojo neverbalinio ir kūrybinio etapo seka struktūrinis, žodinis etapas. Testo dalyviams nurodoma ant atskirų popieriaus lapų kuo tiksliau nupiešti namą, medį ir žmogų. Tada jiems užduodami keli klausimai apie jų piešinius. Buck pasiūlė 60 klausimų sąrašą, tačiau apmokyti testų rengėjai gali kurti savo variantus ir užduoti papildomus klausimus.

Pateikiame keletą galimų klausimų pavyzdžių:

Namas:

- Kas gyvena name?
- Ar žmonės lankosi namuose?
- Ar tai laimingi namai?
- Iš ko pastatytas namas?
- Kas vyksta namo viduje?

Medis:

- Koks tai medis?
- Kiek metų medžiui?
- Koks metų laikas?
- Ar medis gyvas?
- Kas laisto medį?

Asmuo:

- Kas yra tas asmuo?
- Kiek žmogui metų?
- Kaip tas žmogus jaučiasi?
- Ar žmogus yra laimingas?
- Ką žmogus mėgsta daryti?

Respondentams atsakius į klausimus, jų piešiniai analizuojami ir interpretuojami.

4. **Rezultatų aiškinimas:** „Namas-medis-žmogus“ testas pagrįstas idėja, kad piešiniai atspindi jausmus. Piešinio detalės laikomos įvairių asmenybės bruožų atspindžiais.

Namo piešimas

- Namas laikomas respondento šeimos santykių ir šeimos vertybių išraiška.
- Stogas simbolizuoja intelektualinę žmogaus pusę ir dvasinį gyvenimą.
- Sienos gali būti susijusios su testą atliekančio asmens charakterio stiprybe.
- Durys ir langai atspindi individo santykį su išoriniu pasauliu ir socialinės integracijos lygį.

Medžio piešimas

- Manoma, kad medis rodo giliausius, nesąmoningus asmenybės aspektus.
- Šakos gali rodyti socialinio ryšio laipsnį. Pavyzdžiui, medis be šakų rodo, kad asmuo mažai bendrauja su kitais žmonėmis.
- Liemuo dažnai laikomas vidinės stiprybės simboliu.
- Medžio vainikas simbolizuoja idėjas, mintis ir savęs suvokimą.

Asmens piešimas

- Asmuo simboliškai atspindi idealų „aš“ ir socialinę sąveiką.
- Galva simbolizuoja intelektą, bendravimą ir vaizduotę.
- Akys rodo pasaulio suvokimą.
- Rankos suteikia informacijos apie afektyvumą ir agresyvumą.

Yra keletas kitų piešinių aspektų, į kuriuos terapeutai atsižvelgia analizuodami HTP tyrimus:

Objektų matmenys

Manoma, kad piešinyje esančių objektų matmenys rodo savigarbos ir pasitikėjimo savimi lygį. Pavyzdžiui, labai mažas namas gali rodyti asmens nepasitenkinimą gyvenimu namuose.

Detalumo lygis

Detalumo lygis yra dar vienas veiksnys, atskleidžiantis respondento asmenybę per piešinį. Labai detalus veidas gali rodyti poreikį save pateikti palankioje socialinėje šviesoje. Priešingai, piešiniai, kuriuose trūksta detalių, dažnai rodo depresiją.

Objektų vieta

Objektų vieta puslapyje taip pat yra svarbi. Manoma, kad piešiniai, esantys puslapio viršuje, yra susiję su sapnais ir vaizduote, o esantys apačioje – su fiziniu pasauliu. Dešinėje puslapio pusėje esantys piešiniai siejami su ateitimi, centre esantys – su dabartimi, o kairėje – su praeitimi.

Brūkšniai ir linijos

Brūkšnių ir linijų spaudimas, tvirtumas rodo ryžtą ir gebėjimą priimti sprendimus. Du kartus nubrėžta ta pati linija rodo nesaugumą, nepasitenkinimą arba perfekcionizmą. Emocinę stiprybę, aukštą savivertę ir pasitikėjimą savimi, priešingai, atspindi linijų tvirtumas.

Testą atliekančio asmens požiūris

Be visų minėtų elementų, terapeutai taip pat atsižvelgia į testą atliekančio asmens požiūrį, žodžius ir gestus piešimo metu. Analizuojant testą atsižvelgiama į bet kokius nusivylimo, pykčio ar pasitenkinimo apraiškas.

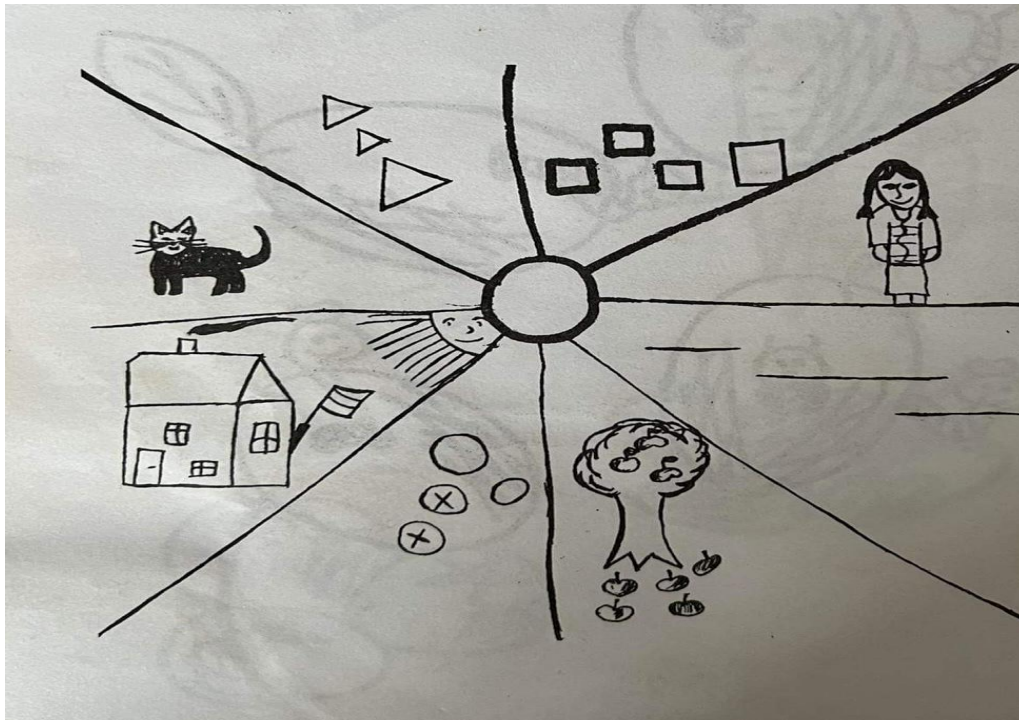
5. **Raktiniai žodžiai:** kognityvinis, emocinis, socialinis.

6. **Nuorodos, kuriose pateikiama daugiau informacijos**

Vaizdo įrašas YouTube: <https://practicalpie.com/house-person-tree-test/>

3 priemonė

1. **Pavadinimas:** Kontroliuojamo piešinio stebėjimas akademiniam pasiekimams prognozuoti Tove Krogh.

Pavyzdys. Vaiko neturinčio psichologinių, emocijų pakitimų ir mokymosi sunkumų piešinys

2. **Priemonės aprašymas:** mokytojui svarbu gerai pasiruošti stebėti vaiko elgesį piešimo proceso metu ir užfiksuoti, kaip vaikas interpretuoja piešinį. Tai gali suteikti vertingų įžvalgų apie vaiko mąstymo procesus ir vaizduotę, taip pat padėti nustatyti sritis, kuriose reikia augti ir tobulėti.
3. **Instrukcijos:** vaikui duodamas popieriaus lapas ir pieštukas ir sakoma „Nupiešk tai, kas tau bus pasakyta, bet tik vieną kartą“, ši užduotis reikalauja, kad asmuo greitai suprastų ir interpretuotų žodinę informaciją ir ją paverstų vaizdiniu.

Sakykite mokiniui:

- Lapo centre nupieškite rutuliuką.
- Nubrėžkite liniją nuo kamuolio iki vieno lapo kampo.
- Nubrėžkite linijas nuo kamuolio iki kitų lapo kampų.
- Nubrėžkite linijas iki kitų lapo kraštų.

Gavome kambarius:

- Pasirinkite vieną iš kambarių. Nubrėžkite tris linijas, jos turi būti skirtingo ilgio.
- Pasirinkite kitą kambarį. Jo viduje nubrėžkite tris trikampius. Vidurinisys turėtų būti mažiausias.
- Nubraižykite keturis kvadratus. Paskutinis turi būti didžiausias.
- Nubrėžkite keturis apskritimus. Du iš jų turi būti vienodo dydžio. Tuos pačius pažymėkite kryželiu.
- Nupieškite obelį. Ant medžio yra trys obuoliai, o ant žemės – penki.

- Nupieškite namą. Namas turi duris, tris langus, kaminą ant stogo, iš kurio rūksta dūmai, vėliavą šalia namo ir šviečiančią saulę.
- Pasirinkite kitą kambarį. Nupieškite jame esantį žmogų.
- Paskutiniame kambaryje nupieškite katę.

4. **Rezultatų aiškinimas:**

Piešinys gali padėti nustatyti:

- Orientaciją erdvėje (lape).
- Centro, kampų ir kraštų suvokimą.
- Gebėjimą atskirti ir atpažinti geometrines figūras bei suprasti jų ryšį.
- Matematinis įgūdžius.
- Smulkiosios motorikos ir gebėjimas laikyti pieštuką
- Paveikslėlyje nupieštas asmuo simbolizuoja vaiko intelektą ir kūrybiškumą.
- Paveikslėlyje nupiešta katė simbolizuoja vaiko pastabumą, dėmesį detalėms ir atmintį.

5. **Raktiniai žodžiai:** sąmoningumas, įgūdžiai, intelektas, kūrybiškumas, dėmesys, atmintis.

6. **Daugiau informacijos:**

Krogh, T. (1977). Kontrolleret tegneiagttagelse et arbeidsredskab i begynderundervisningen (Kontroliuojamo piešimo stebėjimas – pradedančiųjų mokymo priemonė).